

Na valovih znanja

Izzivi primorskega raziskovalnega prostora

ZRS

Intervju:
dr. Boštjan Šimunič

Do ekonomije blaginje
tudi z ozaveščanjem

Uporaba digitalnih
dokazov skozi prizmo
nedolžnosti

Pokrajinski arhiv

Arhitekturna dediščina
turističnega razcveta

Pokrajinski muzej Koper

Hiša na Gramscijevem trgu
pripoveduje

SLORI

Intervju:
dr. Gorazd Bajc

Razvojni izzivi
Slovencev v Italiji

Kako do tečajev
slovenščine

ZVKD

Izginjajoča naselbinska
dediščina na podeželju

Fakulteta za pomorstvo in promet

Zaključen projekt SMARTSEA

Mediteranski inštitut za okoljske študije ZRS Koper z vzpostavljanjem ekonomije blaginje

Do ekonomije blaginje tudi z ozaveščanjem in izobraževanjem

Blaginja je večrazsežen pojem, običajno opredeljen kot stanje sreče, zdravja in prosperitete. Koncept blaginje se vse bolj uporablja tudi v gospodarskem razvoju, ki se posledično usmerja v človeka in družbo ter njen trajnostni razvoj, saj pojem ekonomske blaginje vključuje tudi vidike osebnih, družbenih in okoljske blaginje.

DR. BORIS KRYSŤUFEK
DR. LILIANA VIŽINTIN

Mediteranski inštitut za okoljske študije ZRS Koper

Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) je leta 2020 v mnenju za naslovom Trajnostno gospodarstvo, kakršno potrebujemo poudaril, da mora Evropska unija razviti temelje za trajnostno in vključujočo ekonomijo blaginje, ki bo prinašala koristi vsem. S tem bo unija tudi uresničevala 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki so opredeljeni v Agendi za trajnostni razvoj do leta 2030. Ta agenda v preambuli poudarja zavezanost k uresničitvi temeljnega cilja, da bodo vsi ljudje živeli v blaginji ter da bo gospodarski, družbeni in tehnološki napredek v sozvočju z naravo.

Trajnostna rast gospodarstva predvideva vzdržnost v okviru planetarnih omejitev. Zato EESO poziva EU k predlogu nove vizije blaginje za ljudi in planet, ki bo temeljila na načelih okoljske trajnosti, pravici do dostojnega življenja in zaščiti družbenih vrednot. Ekonomija blaginje naj bo zasnovana na način, ki bo omogočil varovanje ekosistemov, ohranjanje biotske raznovrstnosti in zagotavljanje pravičnega prehoda na podnebno nevtralen način življenja v vsej EU, pri tem pa bo spodbujal trajnostno in vzdržno podjetništvo v okviru planetarnih omejitev. V EU bodo prav izobraževalni sistemi odigrali ključno vlogo pri uveljavljanju navedenih konceptov v družbi. To bodo med drugim dosegli s posredovanjem načina razmišljanja jutrišnjim voditeljem in nosilcem odločanja.

Mark Anielski in predstojnik Mediteranskega inštituta za okoljske študije ZRS Koper, prof. dr. Boris Kryštufek, v Mariboru.

Vzpostavljanje ekonomije blaginje temelji na pristupu, po katerem makroekonomska stabilnost ni odvisna od rasti BDP. To zahteva razvoj novih kazalnikov gospodarske uspešnosti in družbenega napredka, ki presejajo zgolj BDP. Zato se na področju merjenja blaginje strokovnjaki ukvarjajo s številnimi vidiki uporabe novih sestavljenih kazalnikov. Eden od takih alternativnih kazalnikov blaginje je indeks pravega napredka

(ang. Genuine Progress Indicator, GPI), ki meri stroške in koristi človeškega, družbeno-kulturnega, naravnega in tehničnega oz. grajenega kapitala. V sklopu tega je **Mark Anielski** razvil model "pristnega bogastva" (ang. Genuine Wealth) zasnovanega zlasti v podporo novim ekonomijam blaginje. Na temo ekonomije blaginje je napisal več prispevkov in knjig, med drugim knjigi z naslovom *An Economy of*

Dve predavanji

Mediteranski inštitut za okoljske študije Znanstveno-raziskovalnega središča (ZRS) Koper je v sodelovanju z Agencijo RS za okolje organiziral dve predavanji Marka Anielskega na temo ekonomije blaginje, ki sta potekali 11. in 12. oktobra v Ljubljani in Mariboru. Predavanji se je udeležil predstojnik inštituta prof. dr. Boris Kryštufek, ki je nagovoril udeležence predavanj. V nagovoru je poudaril pomen ohranjanja biotske raznovrstnosti in ekosistemov tudi z vidika zagotavljanje družbene blaginje. V sklopu okrogle mize z Markom Anielskim in povabljenimi slovenskimi strokovnjaki, ki je bila organizirana po predavanju v Ljubljani, pa je dr. Liliana Vižintin kot predstavnica Mediteranskega inštituta za okoljske študije ZRS Koper predstavila povezavo med ekosistemskimi storitvami in družbeno blaginjo.

Well-being: Common Sense Tools for Building Genuine Wealth and Happiness (2018) in *Economics of Happiness: Building Genuine Wealth (2007)*. V sklopu predavanj v Sloveniji je opisal svoje poglede na osebno in družbeno srečo ter blaginjo. Prikazal je tudi primer uporabe GPI kazalnikov v provinci Alberta v Kanadi in se še posebej osredotočil na vizijo Slovenije kot modelne EU države z ekonomijo blaginje.

Projekt INNOCENT

Uporaba digitalnih dokazov skozi prizmo domnevne nedolžnosti

Na Pravnem inštitutu Znanstveno-raziskovalnega središča (ZRS) Koper so letos spomladi v vlogi partnerstva pričeli z izvedbo dvoletnega projekta INNOCENT - Improving the application of the presumption of electronic evidence.

DR. ERAZEM BOHINC
RADE TRIVUNČEVIĆ

Pravni inštitut ZRS Koper

Projekt primarno naslavlja procesne pravice obdolženih kaznivih dejanj. Pri tem se osredotoča na poglobljanje razumevanja pravilne uporabe elektronskih dokazov skozi prizmo spoštovanja načela domnevne nedolžnosti.

Cilj projekta je podrobna analiza pravnih ureditev ter sodne prakse izbranih držav članic EU iz srednje in vzhodne Evrope ter iskanje primerov dobrih praks pri dokazni oceni elektronskih dokazov. Projekt vodi in koordinira bolgarski raziskovalni inštitut Law and Internet Foundation (LIF) iz Sofije, članice projekta pa so raziskovalne institucije iz Slovenije, Poljske, Hrvaške, Slovaške in Češke.

Eden ključnih pričakovanih doprinosov projekta za prihodnost je razviti smernice in enoten pristop k dokazni oceni elektronskih dokazov ob spoštovanju načela domnevne nedolžnosti. Načrtovane projektne dejavnosti vključujejo organizacijo dogodkov za izmenjavo informacij, znanj in veščin, pripravo različnih gradiv za osveščanje širše strokovne javnosti ter objavo znanstvenih prispevkov.

Tekom projekta bodo vse države poskušale pritegniti k sodelovanju čim večje število zainteresirane stro-

kovne javnosti, pravnih strokovnjakov in akademikov, s poudarkom na sodnikih, preiskovalnih sodnikih, tožilcih in odvetnikih, kjer bodo imeli slednji priložnost, poleg izmenjave dosedanjih izkušenj znanj in veščin, le-te poglobliti in razširiti v mednarodnem kontekstu.

S tem namenom bodo v okviru projekta organizirani različni dogodki. Eden prvih dogodkov je načrtovan v januarju 2023 in bo potekal v Poznani na Poljskem. Slednji bo gostil prvo mednarodno srečanje (workshop), kjer bodo strokovnjaki iz prakse predstavili nacionalno pravno ureditev, sodno prakso in pristope ter hkrati izmenjali svoje izkušnje in poglede na odprta vprašanja. Kasneje

bosta v Bolgariji organizirani dve dvodnevni srečanja, ki bosta vključevali tako teoretične kot tudi praktične vidike povezane s tematično dokazne ocene elektronskih dokazov, tj. presojo njihove verodostojnosti in dopustnosti pred sodiščem.

Ostale sodelujoče države članice EU, med katerimi je tudi Slovenija z Znanstveno-raziskovalnim središčem Koper, bodo tekom raziskovalnega projekta organizirale skupaj šest mednarodnih spletnih seminarjev, na katerih bo predstavljen nabor orodij in pristopov projekta INNOCENT, namenjenih strokovni javnosti za pomoč pri dokazni oceni elektronskih dokazov v luči spoštovanja načela domnevne nedolžnosti. Tekom projekta in po zaključenih posameznih dogodkih bodo objavljeni strokovni in znanstveni članki ter ostali prispevki s ciljem čim bolj obširnega osveščanja strokovne javnosti o rezultatih projekta.

Zaključna konferenca bo potekala v Pragi na Češkem, kjer bodo predstavljeni dosežki in rezultati celotnega raziskovalnega projekta. Ta celostna ocena bo temeljila na analizi rezultatov projekta, povratnih informacijah pridobljenih tekom interakcij v času projektne aktivnosti ter

Projekt INNOCENT
koordinira fundacija Law and Internet Foundation iz Sofije, izvaja pa se ob podpori programa Evropske komisije Justice v okviru sporazuma o nepovratnih sredstvih št. 101056685.

anketah izvedenih med zainteresirano javnostjo in udeležencih dogodkov. Poglej tega bodo sodelujoče znanstvene institucije tekom celotnega delovnega procesa skrbela za zagotavljanje in spoštovanje načela enakosti spolov, ki je med drugim del ključnih kazalnikov uspešnosti (ang. Key Performance Indicators- KPIs). Slednji predstavljajo tudi podlago za merjenje kakovosti opravljenega znanstvenega raziskovanja.

Prof. dr. Boštjan Šimunič, predstojnik Inštituta za kineziološke raziskave Znanstveno-raziskovalnega središča Koper

Premalo se zavedamo, kaj vse nam nudi moderna znanost

Ob prevladujočem tipu zahodnoevropskega življenjskega sloga vse bolj prihaja do izraza zavedanje, da je za kakovostno življenje nujna gibalna in telesna aktivnost. Prav prof. dr. Boštjan Šimunič, predstojnik Inštituta za kineziološke raziskave Znanstveno-raziskovalnega središča Koper, preučuje posledice gibanja in gibalne neaktivnosti za zdravje, skupaj s sodelavci pa je tudi avtor tenziomiografije.

DENIS SABADIN

• **Inštitut za kineziološke raziskave, ki ga vodite, je bil ustanovljen leta 2004. S čim se ukvarja?**

“Inštitut je bil ustanovljen z jasno vizijo ustanovitelja prof. dr. Rada Pišota, ki je želel kineziologijo usmeriti v raziskovanje za kakovost življenja. S tem smo spremenili tok slovenskega športnega raziskovanja v kineziološko-medicinsko raziskovanje. Prve projekte smo iskali v tujini in s tem hitro odrasli v današnjem brezmejnem raziskovanju. Pridobili smo izjemno zahteven mednarodni raziskovalni program Vpliv simulirane breztežnosti na človeški organizem. Preučevali smo preživetje človeka v vesolju s tem, da smo simulirali breztežnost z neprekinjenim ležanjem v postelji, tudi do 35 dni. S tem smo sprožili podobne procese človekovega upada, kot jih doživljajo astronauti v vesolju. Vzoredno smo opremlili laboratorij, s svojo zagnanostjo pridobili simpatije tujih in domačih raziskovalcev in raziskovalno mrežo še danes skrbno vzdržujemo. Od leta 2013 vodim inštitut, ki danes šteje 18 raziskovalcev iz šestih držav iz interdisciplinarnih področij: kineziologije, medicine, biomedicinskega inženiringa, nevrofiziologije, mikrobiologije, dietetike, sociologije. Posledice odličnega dela so bile akreditacije vseh treh stopenj študijskega programa Aplikativna kineziologija, mednarodna akreditacija FIFA Medical Centre of Excellence, nacionalna akreditacija Olimpijskega referenčnega športnomedicinskega in terapevtskega centra. Prav tako izdajamo znanstveno revijo Annale Kinesiologyae, vodimo projekt Horizont 2020, premoremo dva laboratorija, pripravljamo periodične konference Otroci v gibanju”

• **Katera so temeljna polja raziskovanja Inštituta za kineziološke raziskave ZRS Koper?**

“Danes izvajamo preko 20, od tega šest mednarodnih, projektov. Vsebinsko projekto vse namana na preučevanje: posledic gibalne neaktivnosti, preventivne in napovedovalne poškodb in ponovnih poškodb, novih tehnik poučevanja smučanja, povezava med možgani in mišico med gibanjem, preventivnih programov zdravja starejših, prevelike izgube mišične mase in funkcije pri starejših - sarkopenije, psihosomatske utrujenosti na delnem mestu, bojne pripravljenosti pripadnikov Slovenske vojske. Ob tem imamo nekaj zelo inženirskih projektov, v sklopu katerih poskušamo ugotoviti, katera mišična vlakna so v danem trenutku aktivna, katera so se utrudila. To so zelo intenzivne aktivnosti, katere zmoremo le ob številni ekipi zagnanih raziskovalcev v partnerstvu s slovenskimi in mednarodnimi organizacijami.”

• **Epidemije covid-a se je končala, a ni tako oddaljena, da še ne bi imela vpliva na naša življenja. Med drugim je pustila tudi dolgoročne posledice na zdravstveno stanje ljudi, predvsem mladine in otrok, tudi z vidika gibalnih sposobnosti. Kakšne zdravstvene posledice epidemije ste ugotovili v svojih raziskavah?**

Prof. dr. Boštjan Šimunič

“Še dobro pomnimo slogane 'Ostanite doma!', 'Omejte gibanje', 'Prepovedano druženje!', 'policijska ura'. Italijanski kolegi so hitro poročali, da za okužbo s covidom-19 umirajo predvsem ranljive skupine predebelih posameznikov, diabetikov, hipertenzivov, pulmonarnih in rakastih bolnikov. Takoj smo izdali brošuro (Postanite aktiven, (Po)skrbite za svoje zdravje, s katero smo sporočali, da je potrebno ostati aktiven, tudi na svojem domu. Kdor pa je iz omejenih ogroženih skupin, pa mora nujno postati aktiven, da dvigne svoj imunski sistem in s tem izboljša svoje možnosti ob morebitni okužbi. S mo pa v tem obdobju pridobili projekt za preučevanje posledic ukrepov vlade za zajezitev širjenja virusa. O svojih

izjavale na daljavo skoraj brez dvosmerne komunikacije med učitelji in otroci. Poročali smo tudi o 60-odstotnem povečanju poškodb nogometne lige v prvih mesecih po zaprtju. Danes pa vemo tudi, da so bile posledice zaprtja izjemno podobne posledicam 10-dnevnega ležanja v postelji. Zato bi takrat raje slišali: 'Gibajte se, ostanite zdravi in ob tem se izogibajte virusu!’”

• **Veliko govora je o gibalni neaktivnosti, ki jo nekatere opredeljujejo kot drugega ubijalca. Kako definirate gibalno neaktivnost in koliko morajo biti ljudje gibalno aktivni, da se izognejo težavam zaradi tega?**

Otroci še nikoli v 30-letni zgodovini spremljanja telesne in gibalne pripravljenosti niso bili tako gibalno neučinkoviti. Kar 80 odstotkov otrok ni bilo vključenih v niti eno vedeno zunajšolsko športno dejavnost, ure športa so se izvajale na daljavo skoraj brez dvosmerne komunikacije med učitelji in otroci.

rezultatih smo poročali v 13 znanstvenih člankih in pri tem dobili celo nagrado revije za najboljši članek leta 2021.

Da povzamem za populacijo odraslih: čas sedenja se je povečal za 30 odstotkov, predvsem na račun zaslonskega časa. Čas hoje, teka, visoko intenzivnega gibanja in športnega udejstvovanja se je zmanjšal za 40 odstotkov. Poslabšale so se prehranjevalne navade, spanje in tudi duševno zdravje ljudi. Otroci še nikoli v 30-letni zgodovini spremljanja telesne in gibalne pripravljenosti niso bili tako gibalno neučinkoviti. Kar 80 odstotkov otrok ni bilo vključenih v niti eno vedeno zunajšolsko športno dejavnost, prej jih je bilo 80 odstotkov vključenih v redno športno udejstvovanje. Ure športa so se

“Za posledicami gibalne neaktivnosti umre vsak deseti Slovenec, več smrti povzročijo zgolj previsok krvni pritisk. Definirana je s porabo energije, katera ne preseže dvakratne porabe energije ob ležanju. Njena ekstremna oblika je sedenje in v povprečju presedimo skoraj deset ur dnevno, tako odrasli kot tudi otroci, kar zelo škoduje zdravju. Vse pomembne svetovne organizacije so za ohranjanje zdravja svetovale redno, vsaj 30-minutno srednjo ali visoko intenzivno gibanje na dan, a v povprečju dosegamo le 15-minutno gibanje na eni strani in 10 ur sedenja na drugi strani vidimo izziv. To nas mora skrbeti in potrebno je gledati neto učinek na zdravje. Šele leta 2019 je WHO v svoja priporočila dodala

omejevanje gibalne neaktivnosti. Pri starejših pa so negativni učinki gibalne neaktivnosti še večji, saj propadajo še hitreje. Danes gre jemati priporočila kot minimalna za ohranjanje zdravje. Dodal bi, da se je potrebno na vsakem koraku izogibati gibalne neaktivnosti, jo prekinjati čim pogosteje, vsaj s kratkimi sprehoji ali vajami.”

• **Katero so vaše pglavitne ugotovitve na področju sarkopenije?**

“Sarkopenija je prevelik upad mišične mase, jakosti in zmogljivosti, ki vodi v neakovostno staranje in prezgodnjo smrt. Z njo se sooča med 10 in 40 odstotki prebivalstva nad 65. letom starosti. Žal se je v klinični praksi ne presoja, kljub temu, da so zdravstveni izidi pacientov s pridruženjo sarkopenijo bistveno slabši. Glavni dejavnik za sarkopenijo je sicer staranje, a prvi modificirajoči dejavniki so redna dovolj intenzivna gibalna aktivnost, čim manjša gibalna neaktivnost in primerna prehrana. Naš inštitut vodi projekt Validacija markerja mišične kakovosti za diagnosticiranje sarkopenije, katerega cilj je ugotoviti prisotnost sarkopenije v Sloveniji. Glede na to, da znanost za potrebe hitre diagnostike sarkopenije zagovarja potrebo po merjenju mišične kakovosti, bomo predlagali tudi novo mero mišične kakovosti, občutljivo na poslabšano mišično kontraktilnost, predvsem zaradi znotrajmišičnih masčob.”

• **Rezultati teh zanimivih raziskav le redko pridejo do splošne javnosti. Kako promovirati znanost, da bi njene izsledke uporabili ljudje v realnem življenju?**

“Premalo se zavedamo, kaj vse nam nudi moderna znanost. Dvig življenjske dobe, ohranjanje visoke kakovosti življenja, moderni rehabilitacijski programi, izdelava cepiv praktično čez noč, informacijsko podpora družba in pametne rešitve so le nekatere rešitve moderne znanosti. Promocija znanosti gre z roko v roki s financiranjem znanosti, katera je v Sloveniji krepko podhranjena. Znanstvenik mora za polno zaposlitev delati na vsaj petih raziskovalnih projektih. Vsak projekt ima trajanje od nekaj mesecev do največ treh let. Tore se mora vsekoli boriti za nove projekte. Nov projekt pridelava nekaj mesecev in dobi vsakega desetega. Soodamo se z nestabilnostjo zaposlitev, rekel bi, da ni tako prekarnega delovnega mesta kot mesta raziskovalca. Zato se trudimo biti prepoznavni in slišani. Delamo s številnimi preiskovalci in to zahtevne poskuse, ki vsebujejo invazivne posege v njihovo telo. Zato moramo v naši okolici graditi na verodostojnosti in etičnosti delovanja. Ljudi naslavljamo na praktično vseh dogodkih zdravja, ko jim podarimo številne meritve, predavanja in svetovanja. Pri tem nas podpira MOK. Tako, denimo, s Splošno bolnišnico Izola vsakoletno organiziramo dogodek Znanje za zdravje, kjer izvajamo brezplačna merjenja številnih parametrov zdravja. Nato zvečer v Gledališču Koper izvedemo program predavanj, okroglo mizo ali celo stand-up komedijo o pomenu znanosti za vsakdan ljudi.”

Izid zbornika prispevkov Tretje deželne konference o varstvu slovenske jezikovne manjšine

Vpogled v razvojne izzive skupnosti Slovencev v Italiji

Deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine je priložnost, da si institucionalni akterji in deželni organi, pristojni za slovensko manjšino, izmenjajo mnenja, ocenijo trenutno stanje in oblikujejo smernice za prihodnost.

Predsednik deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine je dolžan konferenco sklicati najmanj enkrat vsakih pet let, kot predpisuje 10. člen deželnega zakona št. 26 iz leta 2007, ki vsebuje določila avtonomne dežele FJK za varstvo slovenske narodne skupnosti v Italiji. Cilj konference je preverjanje napredka pri izvajanju določil in ukrepov, predvidenih v omenjenem zakonu, hkrati pa zbiranje predlogov v zvezi s prilagajanjem na nove potrebe in izzive manjšinske skupnosti.

Zbornik prinaša tudi rešitve za konkretna vprašanja

Tretja deželna konferenca o varstvu slovenske jezikovne manjšine je potekala dva dni, in sicer 12. in 19. novembra 2021, v prostorih deželnega sveta Furlanije Julijske - krajine v Trstu. Tako kot v prvih dveh izvedbah leta 2012 in 2017 je deželni svet pripravil strokovnih poročil ponovno zaupal Slovenskemu raziskovalnemu inštitutu.

Med poverjenimi nalogami je bilo tudi zbiranje in urejanje bogatih konferenčnih vsebin, ki so se zvrstile med dvodnevno razpravo, za naknadno objavo v zborniku prispevkov. Zbornik tako ponuja celovit vpogled v sodobne razvojne izzive skupnosti Slovencev v Italiji, prinaša pa tudi konkretne rešitve za številna vprašanja, ki so se porodila med konferenco.

Pet osnovnih problemskih sklopov

Publikacijo je uredil SLORI-jev direktor dr. Devan Jagodič. Spremno besedo sta prispevala predsednik deželnega sveta FJK Pier Mauro Zanin in deželni odbornik, pristojen za jezikovno manjšino, Pierpaolo Ro-

berti. Uvodno predstavitev pa je pripravil koordinator konference, deželni svetnik slovenske narodnosti Igor Gabrovec. Zbornik je na voljo v dveh jezikih, in sicer v italijanskem in slovenskem.

Osrednji poudarek zbornika so vsebinske smernice, ki jih je določil organizacijski odbor konference. Te lahko povzamemo v petih osnovnih problemskih sklopih, ki so bili predmet poglobljene obravnave v strokovnih referatih. Ti sklopi so: 1. ocena izvajanja določb zaščitne zakonodaje za slovensko jezikovno manjšino (Adriana Janežič); 2. večjezično izobraževanje v Kanalski dolini (dr. Maja Mezgec); 3. ocena izvajanja določb 10. člena zakona 38/2001 o krajevnih imenih in javnih napisih (dr. Zaira Vidau); 4. centralni urad za slovenski jezik avtonomne dežele Furlanije - Julijske krajine (dr. Matejka Grgič in Pedra Pačlich) in 5. koncept deželne jezikovne politike za slovensščino (dr. Matejka Grgič, dr. Sara Brezigar in dr. Devan Jagodič).

Okrogla miza v Vidmu, publikacija pa je dostopna na spletu

V konferenčni razpravi so sodelovali številni predstavniki lokalne politike, javnih institucij in civilne družbe, večinoma pripadniki slovenske narodne skupnosti v Italiji, a tudi italijanske večine. Poleg strokovnih prispevkov so v zborniku zbrana tudi poročila delovnih skupin, ki so obravnavale našete tematske sklope v družbenopolitičnem ključu. V zbornik so vključeni tudi pozdravni nagovori in sklepne misli, saj izpostavljajo pomembne vsebinske poudarke.

Urednik je zbornik javno predstavil v petek, 21. oktobra 2022, v avditoriju A. Comellija v Vidmu na

okrogli mizi za promocijo jezikovnih manjšin v Furlaniji - Julijski krajini. Okrogla miza je bila sklepni dogodek vseh treh konferenc o manjšinskih skupnostih v deželi (furlanski, slovenski in nemško govoreči skupnosti). Dr. Devan Jagodič je ob tej priložnosti povzel glavna spoznanja in priporočila konference, sklepi so

izhajali iz strokovnih prispevkov in razprave.

Publikacija je v elektronski obliki dostopna na prenovljeni štirijezični strani deželnega sveta FJK v razdelku o jezikovnih manjšinah, tiskan izvod pa si lahko brezplačno zagotovite neposredno na Slovenskem raziskovalnem inštitutu (SLORI). •

Promocijska zgbanka o tečajih slovenščine kot drugega ali tujega jezika

Kje in kako do tečajev slovenščine

Slovenski raziskovalni inštitut si že vrsto let prizadeva za promocijo znanja in rabe slovenskega jezika v Furlaniji - Julijski krajini. Zaradi povečanega povpraševanja po učenju slovenščine kot drugega ali tujega jezika je SLORI v preteklih letih že izdal zgbanke s predstavitvijo ponudbe tečajev slovenščine v deželi FJK. SLORI je tudi letos zbral aktualno izobraževalno ponudbo.

Zgbanka uporabnikom omogoča pregled ponudbe tečajev slovenščine kot drugega ali tujega jezika, ki so trenutno na voljo v živo in po spletu na poselitvenem območju slovenske narodne skupnosti v Italiji (na Tržaškem, Gorškem in Videmskem). Zajeto pa je tudi sosednje obmejno in širše območje Slovenije. Cilj zgbanke je zainteresirane usmeriti k najustreznejšim tečajem slovenščine glede na njihove potrebe ter tako spodbujati in pospeševati dostop do učenja manjšinskega jezika predvsem med italijanskim prebivalstvom.

Tečajji slovenščine so namenjeni vsem, za katere slovenščina ni prvi jezik, se je pa zaradi najrazličnejših razlogov želijo naučiti. Slovenščina je namreč v zadnjih letih postala mednarodno priznan in širše rabljen jezik, saj ponuja številne poklice, izobraževalne in kulturne priložnosti tistim, ki se ga naučijo.

V zgbanki so pregledno in dostopno navedene vse potrebne in-

formacije o javnih in zasebnih organizacijah, ki prirejajo tečaje slovenščine, skupaj s kontaktnimi podatki. Seznan ne vključuje celovite izobraževalne ponudbe, saj je ponudnikov veliko; nekateri bodo začeli izvajati tečaje pozneje, drugi pa se niso odzvali na vabilo k vključitvi v zgbanko.

Informacije o tečajih je SLORI pridobil neposredno od ponudnikov, ki so bili zbrani že v preteklih evidencah, oziroma je pridobil nove informacije. Vključitev ponudnikov v zgbanko je prostovoljna in brezplačna: vanjo pa so bili vključeni le

Vključitev ponudnikov v zgbanko je prostovoljna in brezplačna: vanjo pa so bili vključeni le tisti, ki so se odzvali in potrdili pripravljenost za sodelovanje.

tisti, ki so se odzvali in potrdili pripravljenost za sodelovanje. Podatke sta zbrali SLORI-jevi sodelavci Jasmin Franza in Martina Pettirosso, zgbanko pa so pobudniki oblikovali v sodelovanju s podjetjem Pika Grafica. Besedilo spremlja simpatična likovna oprema, ki ilustrira značilne primere rabe slovenščine in prednosti znanja dodatnega tujega jezika.

Tečajji slovenščine in ponudbi se izvajajo na vseh stopnjah skupnega jezikovnega evropskega okvira: začetni, nadaljevalni in izpopolnjevalni (A1-C2). Podrobnejše informacije o razpisanih tečajih (o datumih začetka, urnikih, stopnjah in prijavnini) si lahko zainteresirani pridobijo na spletnih straneh ali neposredno pri organizatorjih.

Zgbanka je v elektronski obliki dostopna na spletni strani www.slori.org, natisnjena pa je na voljo v številnih kulturnih, izobraževalnih in družabnih središčih na celotnem obmejnem območju dežele Furlanije - Julijske krajine. •

Z dr. Gorazdom Bajcem o Narodnem domu, nasilju in ljubezni v kontaktnem prostoru ter o študiju zgodovine v Italiji in Sloveniji

Zgodovina se ne ponavlja, ponavljajo pa se določene dinamike

Zgodovina se ne ponavlja, opozarja tržaški zgodovinar Gorazd Bajc, redni profesor na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, kjer je tudi prodekan za znanstvenoraziskovalno delo in vodja raziskovalnega programa z zanimivim naslovom: Slovenska identiteta in kulturna zavest v jezikovno in etnično stičnih prostorih v preteklosti in sedanjosti.

PETER VERČ
Primorski dnevnik

Prav to, ali zgodovinar lahko ocenjuje sedanost, je bila iztočnica pogovora, ki je potekal 2. novembra. To je v Italiji dan spomina na mrtve, ki pa ga Slovenija obeležuje dan prej. O tem koledarskem neskladju ni tekla beseda, je pa bil skoraj celoten pogovor namenjen neskladjem: med ugotovitvami zgodovinarjev, med nekdanjim in bodočim Narodnim domom v Trstu, pa še o čem. Tudi o tem, da veliko govorimo o nasilju, ko pa je zgodovina italijansko-slovenske meje tudi zgodovina ljubezni in radosti.

• **Slovenski raziskovalni inštitut proučuje sodobne pojave. Vi pa ste zgodovinar. Kako prav ali umestno je, da zgodovinarji ocenjujete sedanost?**

“Ko govorimo o sedanosti, pa tudi o prihodnosti, je zgodovina izjemnega pomena. Pustimo to, da jo nekateri za politične cilje zlorabljajo, saj bi nama to vzelo preveč časa. Enostavno moramo vedeti, da je zgodovina mati vsega našega delovanja. Brez nje ne gre. Jasno, moramo jo razlagati takšno, kakršna je bila, ne smemo jemati iz nje samo to, kar nam ustreza, ostalo pa potlačiti. Vloga zgodovinarjev je zato ta, da jo z znanstvenim pristopom in z znanstvenimi metodami proučimo in drugim pojasnimo svetle in temne plati. Sicer se zgodovina ne ponavlja, ponavljajo pa se določene dinamike.”

• **A četudi se zgodovinarji poslužujete znanstvenih metod, so vaše ocene lahko različne. V svojem prispevku k publikaciji Skupnost v središču Evrope ste predlagali, naj ob slovensko-italijanski meji večjo pozornost posvetimo presojam iz tujine oz. t. i. tretje stranke. Še zmeraj tako mislite?**

Če že prikažeš trpljenje na določenem območju, je umesten komparativni pristop, torej zavedanje, da so škarje in platno v rokah imeli zmagovalci, zato pa je prav, da prikažeš tudi pogled in trpljenje drugih.

“Absolutno. Pogled nekoga, ki na dogajanje gleda od zunaj, morda ni vedno najbolj precizen, saj nihče ni nezmotljiv, je pa manj emotiven. Veliko raziskujem zgodovino obveščevalnih služb; no, njihov pogled je moral biti čim bolj objektivni, da bi čim bolj koristil nadrejenim. Seveda, tudi v obveščevalnem delu so se pojavljale ideološke ali nacionalne kontaminacije, je pa za zgodovinarje njihov pogled vsekakor koristen. Seveda se ob tem ne smemo zanašati izključno nanj, zmeraj je treba zajemati iz virov različne provenienca.”

• **Ko ste že omenili emotivnost ... Zdi se, da ste zgodovinarji lahko zelo objektivni pri svojem delu,**

Gorazd Bajc je tržaški zgodovinar, ki proučuje slovensko-italijanske odnose in poučuje na univerzi v Mariboru.

pa boste vseeno zmeraj vsaj podzavestno pogojeni s strani čustvenih dejavnikov, recimo narodne pripadnosti.

“Brez dvoma. Zgodovinarji smo pač ljudje. To, kar pravite, se pokaže že pri izbiri tem. Zato pa, če že prikažeš trpljenje na določenem območju, je umesten komparativni pristop, torej zavedanje, da so škarje in platno v rokah imeli zmagovalci, zato pa je prav, da prikažeš tudi pogled in trpljenje drugih. Govorim o tem našem območju, ki je bil poln nasilja, čeprav bi rad opozoril, da v tem prostoru lahko proučujemo tudi zgodovino ljubezni, radosti ... Ni bilo zmeraj vse slabo pri nas, žal pa je tako, da so bolj opazne neprijetnosti.”

• **Nenazadnje sta z Borutom Klabjanom napisala knjigo Ogenj, ki je zajel Evropo, v kateri ne pišeta ravno o ognju ljubezni.**

“Prav gotovo to ni bil ogenj ljubezni, temveč ravno obratno. A je pač tako, da je proučevanje tega, kar je privedlo do nasilja, nujno. Potrebno je vedeti, kaj se je zgodilo, objektivno razčistiti, drugače ne gremo naprej. Glede knjige Ogenj, ki je zajel Evropo pa lahko rečem, da sva s kolegom Borutom Klabjanom to temo zajela zelo široko. Nisva se omejila samo na požig Narodnega doma v Trstu, ampak sva se posvetila temi odnosa do 'drugega' oz. neupoštevanju ene strani, da ima tudi druga stran domovinsko pravico. Očitno je, da niso vsi upoštevali želje vseh. Takrat je v Trstu pač potekalo nekaj, čemur bi

lahko rekli kulturni boj, s tedanjim besediščem je bil to tudi boj z rasiističnimi elementi.”

• **Lahko zapišemo, da bo izšel tudi italijanski prevod?**

“Seveda.”

• **Kdaj?**

“V prihodnjem letu, pri priznani bolonjski založbi Il Mulino.”

• **Ste ob vsem tem pisanju o nekdanjem Narodnem domu razmišljali, kaj bi lahko bil Narodni dom 21. stoletja? Stavba se namreč vrača v slovenske roke ...**

“Vem, kaj Narodni dom zagotovo ne bo oziroma kaj ne more biti. Narodni domovi so bili zelo modni v drugi polovici 19. stoletja, pa ne samo pri nas. Take večnamenske stavbe so v današnjem, popolnoma spremenjenem kontekstu nepredstavljive. Tudi iz praktičnih razlogov novi Narodni dom ne more biti to, kar je bil prejšnji. V njem je bila na primer krasna gledališka dvorana, po prestrukturiranju pa ni več prostora zanjo. Tudi samofinanciranje ne more biti takšno, kot je bilo takrat. Glede svojih pričakovanj pa naj izrazim željo, da bo v novem Narodnem domu dobila prostor celotna Narodna in študijska knjižnica, ki se danes sooča s hudo prostorsko stisko. Naj bo Narodni dom odprt, na razpolago vsem, ki želijo spoznati, kako zanimiva in prijetna je slovenska kultura. S tem, da bo slovenska manjšina imela ključ v svojih rokah, bo lahko sama

odločala, kdo lahko pride zraven. Upam, da bo to čim širši krog. Če bo nekdo Narodnemu domu nasprotnal, bo to njegov problem: pač, prikrašjan bo za lep del Trsta in širšega prostora.”

• **Diplomirali ste v Trstu, nato pa nadaljevali študij v Ljubljani. Je poučevanje zgodovine v Italiji in v Sloveniji drugačno?**

“Lahko odgovorim le na podlagi svojih izkušenj. V Trstu mi je bilo všeč, da je bilo več izbranih vsebin. Profesorji so hitro šli 'in medias res'. V Sloveniji pa prevladuje usmeritev, da je treba imeti predvsem splošni pregled.”

• **Želite povedati, da se v Italiji obravnava podrobnejše teme, v Sloveniji pa je študij (pre)splošen?**

“Moje izkušnje so bile take. Ne vem sicer, ali je v Italiji še tako. Gotovo pa je bil za slušatelje tisti način izbranih vsebin zanimivejši. Splošen pogled sicer koristi, zagotovo pa ni tako mamljiv.”

• **Kot slušatelj ali predavatelj ste spoznali univerzitetno okolje v Kopru, Ljubljani in Mariboru. Opažate razlike med temi mesti?**

“Ne bi govoril o razliki med mesti, ampak o tem, kaj se je spremenilo po bolonjski reformi. V Ljubljani sem bil kot podiplomski študent in takrat je bilo vse moje delo usmerjeno v zaključno nalogo. To je bilo zelo zanimivo. Danes pa bolonjska reforma tega ne dopušta, Slovenija je to reformo ...”

• **Sprejela preveč zaletavo?**

“Rekel bi bolj papeško od papeža. Danes prevladuje ugotovitev, da ima ta sistem veliko hib in da bi bil koristen povratek k staremu.”

• **Menite, da bi vas zgodovina prevzela, tudi če se ne bi rodili ob meji?**

“Mislim, da ja. Ja.”

• **Pa še to: kaj vas je pritegnilo k proučevanju delovanja tajnih služb, mar kakšna kriminalka?**

“Še najbolj to, da so se odpirali arhivi, ko sem v drugi polovici de-

Naj bo Narodni dom odprt, na razpolago vsem, ki želijo spoznati, kako zanimiva in prijetna je slovenska kultura. S tem, da bo slovenska manjšina imela ključ v svojih rokah, bo lahko sama odločala, kdo lahko pride zraven.

roki pisal svojo diplomu. V Ljubljani sem naletel na veliko gradiva Ozne oziroma Udbe iz časa takoj po drugi svetovni vojni in spoznal velik potencial primarnih virov obveščevalnih služb. Pri taki tematiki je treba biti izjemno previdni. Nujno je treba razumeti kontekst, da se loči travo od plevela.”

Izginjajoča naselbinska dediščina na podeželju obalnega zaledja

Odstranitev vsake izvirne stavbe zmanjša kulturno vrednost naselja

Podeželje obalnega zaledja se razprostira na razgibanem svetu Slovenske Istre, Bržanije in delno Krasa. Večji del območja je zavarovan kot kulturna krajina in med njenimi vidnejšimi prostorskimi poudarki so številne vasi in zaselki. Tradicionalna naselja, kakršna poznamo danes, so se oblikovala več stoletij.

EDA BENČIČ MOHAR
konservatorska svetnica

Najstarejše ohranjene stavbe datiramo v 15. stoletje. Iz Franciscejskega katastra, ki prikazuje stanje iz začetka 19. stoletja, je razvidna tlorisna zasnova današnjih naselij, ki so se v 19. stoletju in prvi polovici 20. stoletja širila predvsem znotraj že obstoječih obodov. Lokacijo in obliko naselij so v veliki meri narekovali naravni pogoji: konfiguracija terena, podnebne razmere in razpoložljiv gradbeni material. Istrska in kraška naselja so grajena strnjeno, z dokaj enotnimi gabariti in obliko stavb. Organizacija domačij se razlikuje, od stanovanjskih in gospodarskih stavb, združenih okrog dvorišč, do posameznih enot, raztresenih po vasi. Komunikacije so prilagojene terenu, ki je večkrat strm in težaven. Razgibani stavni nizi, ki sledijo zavitim potem, vkopane stavbe, odsekani vogali, mostovži in nepravilni tlorisi stavb ustvarjajo značilno, slikovito razgibanost tradicionalnih naselij. Iz strnjenejših vaških celot izstopajo le cerkve z zvoniki ter ponekod šole in zadržni domovi.

Gradbeni material sta kamen in les iz neposredne okolice

Naselja oblikujejo grajene strukture, predvsem hiše, hlevi s seniki in druge manjše kmetijske stavbe. Gradbeni material sta kamen in les, pridobljena iz neposredne okolice. Podoba stavb je po tlorisni zasnovi, gabariti, orientaciji in zunanji obliki dokaj enotna na celotnem terenu. V nekaterih vaseh, zlasti na Kraškem robu in Krasu, so se ohranili primeri najstarejšega lokalno poznanega tipa hiše, ki izhaja najverjetneje iz obdobja med 15. in 18. stoletjem: gre za enonadstropne delno vkopane stavbe z debelimi stenami, majhnimi okni in poudarjenimi vhodnimi portali. V pritličju je bil hlev, v nadstropju enoten bivalni prostor. Prvotna, strma kamnita ali slamnata streha je bila kasneje v večini primerov nadomeščena s položnejšo streho, krito s korci. Sprememba naklona strehe in posegi na obodnih zidovih, ki so bili zaradi tega potrebni, so precej spremenili izvorno podobo teh arhaičnih hiš.

Bivalne razmere so se v naslednjih stoletjih spreminjale postopoma, vzporedno z gospodarskim razvojem. Hiše so se ločile od hlevov in drugih kmetijskih objektov. Stanovanje se je razdelilo na kuhinjo, vežo in eno ali več sob. Obodni zidovi so se stanjšali, okna povečala. Hiše so pretežno enonadstropne, z okni v obliki pokončnih pravokotnikov, zbranih na eni od daljših fasad. Stanovanjska in gospodarska poslopja so se razvila v vzdolžni smeri tako, da se je vsak prostor odpiral na osončeno in zatišno stran. Osnovna stavbna celica z ravnimi linijami, položno streho, plitkimi napuči in slepimi fasadami, prekритimi z apnenim ometom, deluje strogo in zaprto. Zunanjšično popostrjo šele arhitekturni elementi: baludurji, ganki, dimniki, kavade, okenski in vratni okvirji, portali, konzole, posneti hišni vogali, niše, stavbno pohištvo..., ki se pojavljajo v mnogoterih zanimivih oblikah in določajo stavbe in naselja kot individualne enote.

Obnovljena tradicionalna hiša v Kastelcu

Novogradnje v vplivnem območju naselbinskega spomenika Hrastovlje

Varovanje naselbinske dediščine

Ohranjena naselja so uvrščena v seznam naselbinske dediščine, izmed katere so najvišje ovrednoteni naselbinski spomeniki. Ti se varujejo z odloki, medtem ko se naselbinska dediščina varuje v okviru občinskih prostorskih načrtov. Varstveni režimi določajo ohranjanje zavarovanih vrednot, med temi zidanih struktur kot pglavilnih gradnikov naselij. Občinski odloki za razglasitev naselbinskih spomenikov so bili sprejeti v osemdesetih letih 20. stoletja. V Mestni občini Koper je bilo razglašeno 21 spomenikov, v občini Izola Korte, v občini Piran pa Padna, Sveti Peter in zaselek Goreli. Naselbinska dediščina se varuje v občinskih prostorskih načrtih. V Mestni občini Koper je takih območij 64, v občini Izola deset in v občini Piran šest.

Po skoraj štirih desetletjih od formalne zaščite naselbinske dediščine je prišlo do njene dramatične degradacije. Prevladuje težnja po rušenju kamnitih stavb, čeprav bi bilo mnoge od njih še mogoče obnoviti. Nadomeščajo jih nove gradnje, ki večkrat destruktivno gredajo v naselbinski spomenik oziroma dediščino. Odstranitev vsake izvorne stavbe zmanjša kulturno vrednost naselja. Zgledno obnovljenih stavb je premalo, da bi se lahko dogajanje

obrnilo v pozitivno smer. Bližnja okolica naselij se varuje kot vplivno območje, predvsem z namenom, da se ohrani njihova podoba v prostoru. Vendar so vplivna območja v občinskih prostorskih načrtih istočasno namenjena ureditvenim območjem za poselitve. Posledično se okrog naselij brez pravega reda gradijo stanovanjske hiše, večkrat predimenzionirane in oblikovno neprimerne, kar vse bolj megli in degradira prostorsko podobo naselij in kulturne krajine.

diščino, ki jo danes brezbržno prepuščamo propadu, so gradili več stoletij. Oživljena stara naselja bi lahko še naprej nudila kakovosten življenjski prostor in možnost razvoja vrhunske turistične ponudbe z nasanitvijo v tradicionalnem okolju, skupaj z domačo kulinariko, vini, pridelki, izdelki ... Domačini, ki se s ponosom zavedajo enkratne vrednosti svoje kulturne dediščine, lahko obiskovalcem ponudijo avtentično izkušnjo narave in življenjskih pogojev drugih ljudi ter pristen

Naselja izpričujejo našo stoletno prisotnost na tem območju, saj je do ne tako oddaljene preteklosti večina naših prednikov živela na podeželju in se preživljala s kmetijstvom. Dediščino, ki jo danes brezbržno prepuščamo propadu, so gradili več stoletij.

Naselja so pomembni gradniki kulturne krajine in dragoceni pričevalci o tradicionalnem graditeljstvu, ki je nastajalo v skladu z naravnim okoljem, po meri človeka in z ozirom na vaško skupnost. Izražajo skladnost, funkcionalnost in lepoto. Neprecenljiva je njihova identitetna vrednost; izpričujejo našo stoletno prisotnost na tem območju, saj je do ne tako oddaljene preteklosti večina naših prednikov živela na podeželju in se preživljala s kmetijstvom. De-

občutek lokalnega življenja v preteklosti. Glede na zatečeno stanje pa je očitno, da so kulturna, simbolna, identitetna, estetska in praktična vrednost naselbinske in stavbne dediščine v naši družbi prezrte. Do sedaj nas nič od tega ni prepričalo, da bi prenehali brisati našo prisotnost s kulturnega (etnološkega) zemljevida Evrope. Nasprotno, iz seznama naselbinske dediščine je treba zaradi degradacije že zdaj izločiti več kot trideset enot. •

Po skoraj štirih desetletjih od formalne zaščite naselbinske dediščine je prišlo do njene dramatične degradacije. Prevladuje težnja po rušenju kamnitih stavb, čeprav bi bilo mnoge od njih še mogoče obnoviti.

Portorož na prelomu iz 19. v 20. stoletje

Arhitekturna dediščina turističnega razcveta

O začetkih in nato postopnem razvoju turizma na severu istrskega polotoka ob koncu 19. in zlasti v prvi polovici 20. stoletja so zgodovinarji in lepo število zanesenjakov že opravili številne raziskave in nam postregli z bogato dokumentiranimi deli. Nekoliko manj jasno sliko pa imamo o neposrednem vplivu turizma na arhitekturno podobo pokrajine, sploh če pomislimo na Portorož z okolico. Kljub naglemu spreminjanju je Portorož še danes posejan z bogato arhitekturno dediščino, ki se je skozi čas prilagajala novim zahtevam obiskovalcev. Šele številni izvorni gradbeni načrti tako zasebnih kot javnih zgradb, ki jih hranimo v depozju enote Piran Pokrajinskega arhiva Koper, odstirajo spreminjanje podobe najbolj markantnih točk Portoroža skozi čas.

MATEJ MUŽENIČ
Pokrajinski arhiv Koper

Načrti so nastali v času različnih oblastnih struktur, ki so se menjavale skozi 19. in 20. stoletje na današnjem območju Slovenske Istre. Prvi ohranjeni gradbeni načrti segajo v obdobje Avstro-Ogrske, natančneje v začetek sedemdesetih let 19. stoletja. Sledi obdobje Kraljevine Italije, ki je ravno tako pustila sledi, vendar v precej manjšem obsegu. Skozi temna obdobje druge svetovne vojne je zamrl razvoj na številnih področjih, zlasti na področju turizma. To pa je spričo perečih in nedorečenih političnih vprašanj v zvezi s pripadnostjo Primorske ostalo na obrobju tudi še nekaj let po koncu vojne. Potrebna je bilo precej časa, da si je turizem ponovno opomogel, vendar tokrat pod okriljem nove politične ideologije, ki je postavila nove, množične smerice obmorskega turizma.

Portorož je bil prej San Lorenzo

Poudarek pričujočega zapisa je na obdobju od konca 19. stoletja, ko se je v Portorožu začel razvijati moderni turizem, pa vse do tridesetih let 20. stoletja, ko se je ta panoga že razmahnila. Resnici na ljubo je Portorož kot priljubljena turistična destinacija domačih in tujih gostov zaslovel šele za tem, ko so bili Gradež, Opatija in Mali Lošinj že prepoznavna turistična mesta v Avstro-Ogrski. V prid uveljavitve relativno majhnega obmorskega mesta, ki je svoje ime dobilo po Sv. Mariji rožnovenski (Sancta Maria Rose), kateri je bila posvečena manjša cerkva na območju Bernardina, so gotovo prispevale naravne lepote in blagodine sredozemskega klime. Kmalu za tem se je začelo uporabljati tudi ime Porto delle Rose ali krajše kar Porto Rose.

Kot zanimivost naj dodamo, da je bil Portorož prvič poimenovan kot P. delle Rose na zemljevidu Istre šele leta 1753, saj je na nekem drugem zemljevidu še leta 1569 poimenovan kot San Lorenzo. Portorož je torej relativno mlado naselje, ki se je pričelo oblikovati ob koncu 19. stoletja v skladu s takratnimi turističnimi trendi in tako s časom pridobilo tipično podobo letoviškega kraja. Vse to pa je bilo možno, ker Portorož predhodno ni imel srednjeveške podobe tipičnega istrskega mesta z ozkimi ulicami vzdolž strnjeno pozidanih pretežno kamnitih hiš, kot se dobro vidi na primeru Kopra, Izole in Pirana. Izstopali so le nekateri sakralni objekti, kot je cerkev Sv. Bernardina, ki je bila zgrajena okoli leta 1452 in od katere so dandanes vidni ostanki zvonika in cerkvene ladje.

Začetek turizma z zdraviliško dejavnostjo

Začetke turizma v Portorožu najboljšo povezuje z zdraviliško dejavnostjo, saj so že v 16. stoletju s solinskim blatom in slanico zdravniki bolnike z revmatičnimi obolenji. O prisotnosti zdraviliškega turizma pričča že leta 1830 zgrajena vila San Lorenzo, ki je služila kot prenočišče in okrevališče avstro-ogrskim častnikom. Zaradi vse večjega pretoka bolnikov, ki so si poleg okrevanja želeli tudi prijetnega in sproščene bivanja, se je kmalu porodila zamisel o ustanovitvi orga-

Načrt vile Alme v Piranu, ki ga je 28. decembra 1895 odobrila občina Piran.

niziranega zdravilišča in letovišča. Lahko bi rekli, da je Portorož po letu 1890 pričel s pisanjem povsem novega poglavja v zgodovini svojega obstoja. To je bil čas, ki je terjal hitro in učinkovito prilagajanje potrebam moderne turizma, kar se je odražalo tako na področju prometa z razvojem novih prevoznih sredstev (trolejbus, tramvaj) kot tudi z gradnjo infrastrukture v obliki namestitvenih in spremljajočih objektov, kot so hoteli, zdravilišča, kopalniške kabine, vse bolj priljubljena sprehajališča, trgovine, potovalni uradi, razni športni in rekreacijski objekti, pa še kak drug tip pozidav in krajinske ureditve, ki so vse bolj izrazito risali podobo letoviškega kraja.

Portorož je ostal skoraj vseh 25 let italijanske prevlade domala povsem tak, kakršnega je zapustila avstrijska doba.

Ravno gradnja hotelov je največ pripomogla k razmahu množičnega turizma, zato ne preseneča, da je takratna delniška družba (solastništvo in izobraženci) že leta 1891 načrtovala izgradnjo hotela z 80 sobami, 120 posteljami, obedovalnico, okrepčevalnico, čitalnico in igralnico. Do realizacije je nato prišlo šele l. 1909, ko so pričeli z gradnjo hotela Palace, tigar gradbene načrte ravno tako hranimo v depozju arhiva enote Piran. V fondu je pet gradbenih načrtov; štiri načrti, ki so datirani s 26. septembrom 1908 prikazujejo pročelje hotela, načrt tlorisa, načrt 2. in 3. nadstropja ter načrt 4. nadstropja. Zadnji načrt, ki je datiran s 3. januarjem 1910 prikazuje okolično oz. predviden park, ki je nato krasil ogledico hotela. Na vseh petih gradbenih načrtih je podpisan avstrijski arhitekt

Johann Eustachio. Po dograditvi je hotel Palace zaslovel kot največji in najbolj luksuzen hotel na celotnem vzhodnem Jadranu ter sloves obdržal še dolga leta po razpadu Avstro-Ogrske leta 1918.

Hotel Palace ikona med hoteli

Velikopoteznost pri izgradnji hotela Palace je sovpadala s splošnim ambicioznim načrtom razvoja in promocije turizma v času zadnjih let Avstro-Ogrske, kar se je nenazadnje dokazovalo tudi prek prehoda krajevnih delniških družbe k pretežno nemški Družbi za gradnjo in upravo hotelov, zdravilišč in kopalnišč v Portorožu. Če je hotel Palace obveljal za ikono med hoteli, ne gre spregledati, da so vzporedno z njim gradili še vrsto drugih manjših hotelov in penzionov, cvetela pa je tudi gradnja portoroških vil, ki so bile v zasebni lasti ali namenjene za najem s strani premožnejših turistov. Po navedbah pokojnega publicista Radivoja Reharja naj bi bilo do leta 1914 na območju Portoroža zgrajenih že okoli sto vil.

Vile kot rezidence premožnejšega sloja prebivalstva so odločilno vplivale na videz obmorskega turističnega mesta, obenem pa predstavljajo tudi specifično na širšem ozemlju današnje Slovenije. K impozantnemu izgledu niso pripomogli le struktura in proporciji vil kot prestižnih objektov, ampak je še kako pomembno vlogo odigrala tudi njihova okolica, ki je glede na urejenost že navzven opredeljevala status lastnika.

Tri skupine vil

Za številne vile so bili značilni skrbno urejeni vrtovi, lahko bi rekli celo parki, ki so jih še dodatno krasile fontane, umetniški kipi, tlakovane sprehajalne poti, impozantne ograje z vhodnimi portali itn. **Ivana Pintarič** je v svoji magistrski nalogi portoroške vile glede na njihovo namembnost razdelila v tri skupine; vile-penzioni, ki so bile

zgrajene izključno z namenom za oddajanje premožnejšim gostom, vile, v katerih so živeli lastniki, vendar so del bivalnih prostorov namenili gostom, in zasebne oziroma bivalne vile.

Namembnost posamezne vile je možno ugotoviti že po razporeditvi in številu bivalnih prostorov, ki so izrisani v ohranjenih prvotnih gradbenih načrtih, ki jih ravno tako hranimo v depozju piranske enote PAK. Med urejanjem in popisovanjem arhivskega gradiva, natančneje občinskega gradiva avstrijskega in kasneje italijanskega obdobja, sva s sodelavcem natekla na številne dobro ohranjene primere gradbenih načrtov posameznih vil. Načrti se nahajajo v občinskem fondu kot priloge dokumentacije, ki jo je moral bodoči lastnik poslati na občino z namenom, da slednja odobri izgradnjo v skladu s priloženimi načrti. Iz dokumentacije je možno razbrati ime lastnika oz. investitorja, ime arhitekta in lokacijo izgradnje bodoče vile, seveda v kolikor je bil načrt s strani pristojnega organa tudi odobren.

Glede na arhivske vire je lepo vidno, da je bil dobršen del vil zgrajen za časa avstrijskega obdobja, saj je po 1. svetovni vojni, ko je slovensko Primorje prišlo pod oblast Kraljevine Italije, zaznati občutno stagnacijo na področju investicij v turistične komplekse. Že omenjeni publicist Radivoj Rehar pravi, da je Portorož ostal skoraj vseh 25 let italijanske prevlade domala povsem tak, kakršnega je zapustila avstrijska doba.

Ob turističnih objektih še podpora infrastrukture

Gradnji navedenih turističnih objektov je moralo slediti tudi postavljanje ostale podpore infrastrukture in tako se je Portorož ponašal z lastno pošto z brzojavom in telefonom, vodovodom, električno napeljavno, lekarno, zdravstveno ambulanto, trgovinami, številnimi gostilnami, kavarnami, restavracijami, leta 1913 pa so tukaj odprli tudi igralnico San Lorenzo.

Letoviškemu mestu so dajale značilno podobo tudi številne kopalniške kabine, ki pa so se po velikosti in obliki močno razlikovale med sabo, tako da je oblast sčasoma določila njihovo bolj enotno podobo. Poskrbljeno je bilo tudi za ugodne prometne povezave. Turistom so bili na voljo številni motorni čolni za krajše izlete po morju. Tramvaj je povezoval Portorož s Piranom in Sv. Lucijo. Vzpostavljene so bile tudi redne ladijske linije z Reko, Lošinjem, Zadrom, Trstom in Benetkami. Svojevrstno zanimivost so zagotovo predstavljali hidroplani, ki so zagotavljali zračno povezavo z različnimi italijanskimi mesti.

Vse to so prvine, ki so močno zaznamovale Portorož kot nov turistični center prve polovice 20. stoletja in ga na zemljevidu postavile ob bok že pred tem uveljavljenim letoviščem vzdolž Jadranske obale. V želji po širši prepoznavnosti bogate kulturne dediščine, ki jo hranimo v arhivu enote Piran, v prihodnjem letu načrtujemo postavitev razstave, ki bo tematizirala predstavljene značilnosti zgodnjega razvoja portoroškega turizma. Veseli bomo, če bo pritegnila vsaj del domačinov in obiskovalcev, ki že sedaj radi zahajajo v 'zaliv rož'.

Tina Novak Pucer, muzejska svetovalka, o popularizaciji kulturne dediščine

Hiša na trgu pripoveduje

Na obrobju, kjer je nekdanj obzidje ograjevalo mesto Koper, se odpira Gramscijev trg, ki se je v preteklosti imenoval Piazzal Sanpieri. Na trgu že od 14. stoletja stoji dominantna beneško-gotska stavba, ki jo je muzej obnovil pod vodstvom tedanjega Medobčinskega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Pirana in od takrat v njej domuje Etnološki oddelek, dislocirana enota Pokrajinskega muzeja Koper.

Do sredine osemdesetih let 20. stoletja je bila etnološka zbirka v palači Belgramoni Tacco. Namenjen ji je bil manjši razstveni prostor, v katerem je bila predstavljena rekonstrukcija meščanske kuhinje. Prvo etnologinjo, Heleno Senčar-Simonka, je muzej zaposlil leta 1961 in se je prednostno posvečala ljudski noši, vendar je zaradi pomanjkanja razstavnega prostora v palači, predstavljala etnološke razstave tudi v Loži. Žal je prezgodnja smrt prekinila njeno delovanje. Leta 1977 jo je nasledila etnologinja Zvona Ciglič, ki je po teritorialni širitvi delovanja muzeja v osemdesetih letih prejšnjega stoletja na Brkine in Čičarijo ter Gornji Kras z Vremsko dolino koncipirala novo stalno etnološko razstavo (2001). Ta je delno izhajala iz izjemno uspešne občasne razstave Kamniti svet (1992) in je predstavljala materialno in duhovno kulturo slovenske Istre, Brkinov in Čičarije ter Gornjega Krasa od 17. stoletja dalje.

Na razstavi so bili predstavljeni stavbarski detajli, kamniti predmeti in samostojne skulpture, etnološko zbirko pa je zaokroževala rekonstrukcija meščanske mediteranske kuhinje s posodjem in različnimi pripomočki ter v lopi na dvorišču začasna postavitev kovaško-kolarske delavnice. Stalna razstava je bila leta 2009 delno preurejena s postavitvijo razstave Stkana preteklost v nadstropju stavbe, na kateri je Cigličeva predstavila bogato tekstilno dediščino slovenske Istre.

Pripovedovanje keramike, razstava za 100. jubilej muzeja

Etnološko zbirko so preoblikovali v letih 2015-2019, vendar je novo podoba dobila stalna etnološka razstava le v pritičju stavbe, potem ko so muzejsko svetovalko **Tino Novak Pucer** po upokojitvi Cigličeve leta 2012 preemestili na Etnološki oddelek. Uvod v novo stalno raz-

Srečanje lakote in izobilja, 2016

stavo je predstavljala občasna razstava Pripovedovanje keramike: namizno posodje 18. in 19. stoletja, ki je bila javnosti predstavljena ob 100. obletnici Pokrajinskega muzeja Koper leta 2011. Razstava je predstavljala zbirko keramičnega namiznega posodja, ki je bila tedaj v sodelovanju s strokovnjakinjo za keramiko dr. **Matejo Kos** iz Narodnega muzeja celovito valorizirana. "Velja poudariti, da je bilo keramično gradivo, ki je bilo desetletja shranjeno v depozju, z izjemo nekaj posameznih predmetov, naposled valorizirano in predstavljeno javnosti ter je bilo kasneje vključeno v stalno razstavo Srečanje lakote in izobilja (2015/16). Slednja interpretira kulturo prehranjevanja od 19. do sredine 20. stoletja, ki predstavlja tudi mejnik v načinu prehranjevanja, saj se je v poznih šestdesetih letih 20. stoletja način življenja, ki je bil sicer značilen za kmečko okolje, spojil z nekmečko množično kulturo in izgubil svoj pomen znotraj skupnosti.

Ohranjanje kulturne dediščine je tudi pogled v prihodnost

Razstavo dopolnjujejo didaktični kotiček Ošterija P'r Bepu in Juči in interaktivna spletna ter mobilna aplikacija Mizica, pogrni se! Poleg tega je bila na notranjem dvorišču postavljena rekonstrukcija istrske kažete in zeliščni vrtniček s sredozemskimi dišavnicami in začimbnicami, ki sta ju postavila mojstra suhe gradnje **Dean Zadravec** in **Sergij Palčič**. "Ohranjanje kulturne dediščine ni le interpretacija preteklosti, ampak njeno vključevanje v sedanost in pogled v prihodnost. V tem duhu ozaveščamo javnost tudi glede ponovne uporabe, postvarjanja in trajnostne rabe kulturne dediščine in tako je nastal suhozidni sredozemski vrtniček," pojasnjuje Tina Novak Pucer. V pokriti lopi pa si obiskovalci lahko ogledajo stalno razstavo Od kovača do koljarja, ki predstavlja tradicionalni obrti do njunega zatona sredi 20. stoletja in je dopolnjena z digitalnimi vsebinami. V nadstropju je na ogled stalna razstava Stkana preteklost, ki je bila leta 2013 dopol-

Meščanska kuhinja v palači Belgramoni Tacco, 1924

njena z didaktično razstavo Obleci (svojo) nošo in digitalizirano zbirko čipk in vezenin v letu 2022 (dostopna na www.pokrajinskiemuzej-koper.si, eZbirke). Manjši prostor, v katerem se dopolnjujeta kamen in glasba, je namenjen ljudski umetnosti.

Digitalizacija približuje javnosti gradivo, ki ni dostopno

"Če govorimo o delu, ki ga kustosi ne opravimo na očeh javnosti, ampak v ozadju razstav in zbirke, je treba poudariti, da je muzejska stroka pred izzivom digitalizacije premične kulturne dediščine. To zahteva od nas dodatna izobraževanja, tehnološko opremljenost ter seveda jasne smernice ministrstva za kulturo in dodatna proračunska sredstva. Temu delu bomo v prihodnje zagotovo posvečali veliko pozornosti," še pravi Tina Novak Pucer. Na stalnih razstavah je predstavljenih približno 30 odstotkov muzejskega fonda, ostalo gradivo je deponirano in prav digitalizacija je tista, ki omogoča dostopnost javnosti tudi do gradiva, ki ga zaradi prostorske stiske ali pa tudi preobčutljivosti gradiva ni moč razstaviti.

Če pa govorimo o predstavljanju gradiva javnosti in popularizaciji premične kulturne dediščine, so to po mnenju Tine Novak Pucer vselej kakor nove razstave s spremljajočimi

pedagoško-andragoški programi. V letu 2023 sta predvideni dve etnološki občasni razstavi medinstitucionalnega značaja, ki bosta na ogled v Muzejski galeriji. V sodelovanju z dr. **Tanjo Jakomin Kocijančič**, Slovenskim gledališkim inštitutom, SNG Opera in balet Ljubljana in Kulturnim društvom Ivan Grbec iz Škedenja, pripravljamo razstavo o (spregledani) primorski umetnici - operni pevki in pedagoginji Kseniji Vidali, ki je bila rojena leta 1923 v Škedenju pri Trstu. Javnosti jo bomo predvidoma predstavili v okviru vseslovenske akcije Poletna muzejska noč (18. junija 2023). Druga razstava, Vidne in nevidne ženske Istre, bo nastala v sodelovanju s Pomorskim muzejem Sergeja Mašera Piran in Etnografskim muzejem Istre iz Pazina ter bo javnosti predvidoma predstavljena decembra meseca. Slednja predstavlja tudi prvo razstavo v ciklu petih etnoloških razstav, ki pomenijo v naslednjem petletnem obdobju pripravo nove stalne etnološke razstave in nadaljevanje začrtane muzejske poti v Hiši na trgu. "V pripravi je program, ki vključuje posebej ranljivo skupino - osebe z demenco in njihove svoje, v muzejsko okolje in pristop muzeja v projekt Demenci prijazna točka, s katerimi želimo nadgraditi izobraževalno vlogo muzeja in ustvariti podporno okolje za skupnost ljudi, ki jim pešajo kognitivne sposobnosti," še napoveduje Tina Novak Pucer. •

Dean Zadravec in Sergij Palčič sta uredila sredozemski vrtniček z dišavnicami.

Zaključen projekt SMARTSEA na Fakulteti za pomorstvo in promet v Portorožu

SMARTSEA študenti do znanja za uporabo novih tehnologij v pomorstvu

Internet stvari (IoT - Internet of Things) in industrijski internet stvari (IIoT - Industrial Internet of Things) še vedno veljata za razmeroma novi tehnologiji, kljub temu pa so v prometnem sektorju že dobro prepoznane priložnosti za izboljšave, ki jih prinašata. Pomorska industrija pri uporabi sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije še vedno nekoliko zaostaja za drugimi prometnimi panogami.

Internet stvari je koncept, v katerem si med seboj povezane naprave neprestano izmenjuje podatke iz svojega okolja. Z njegovo integracijo je mogoče ustvariti centralno nadzorovano omrežja, ki lahko zelo hitro analizirajo prejete podatke. Takšen koncept obdelave in analize podatkov zajetih iz oddaljenih lokacij je primeren za različne visoko napredne procese. Primeri takih analiz in obdelav so lahko: različni tipi oddaljenega nadzora, ki poteka v realnem času, optimalno vodenje oddaljenega prevoznega sredstva v realnem času, izdelava različnih meritev v cloveku nevarnih okoljih s pomočjo dronov in podobne visoko napredne storitve.

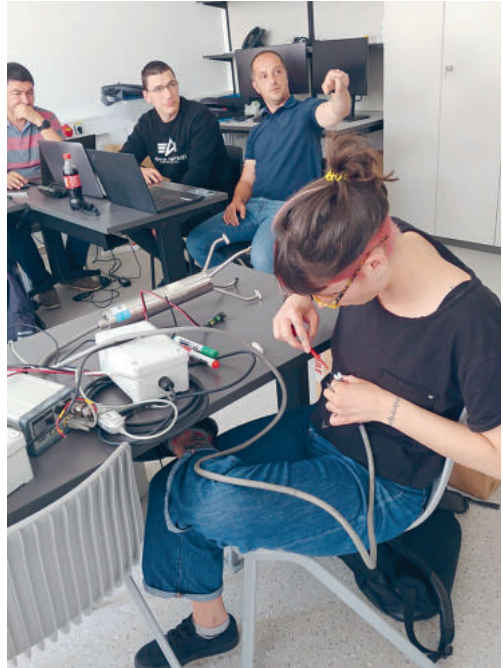
Projekt za pospešek pri formalnem usposabljanju

Pandemija covid-19 je močno vplivala na premike v globalnih dobavnih verigah, ladijski promet pa je gonilna sila svetovnega gospodarstva. Zaradi pričakovane nadaljnje rasti je napočil čas, ko je tudi pomorska industrija končno pripravljena na vpeljavajo novih tehnologij. Napovedi kažejo, da bo trg pomorskih

evrovsofinancirala Evropska unija in je trajal tri leta. Konzorcij pod vodjenjem Universidad de Salamanca je sestavljalo 12 projektnih partnerjev iz 11 držav, med njimi kot soizvajalec novega študijskega programa tudi Univerza v Ljubljani, Fakulteta za pomorstvo in promet (UL FPP).

Študij na dveh univerzah

Surveying & MARiTime internet of thingS EducAtion je v Grčiji akreditiran, mednarodni, interaktivni podiplomski študijski program 2. stopnje, na katerem bodo študenti pridobili kompetence, povezane z večščinami in znanjem za uporabo sodobnih tehnologij v pomorstvu. Program je ovrednoten z 60 ECTS. Študij vključuje osem mesecev predavanja in vaj ter mesec dni usposabljanja pri industrijskih partnerjih, na napravah, ki se uporabljajo na daljinsko vodenih podvodnih plovilih ROUV (Remotely Operated Underwater Vehicle). Ker študij poteka na dveh različnih univerzah, poleg UL FPP še na grški International Hellenic University, program vključuje tudi dvotedensko obdobje mobilnosti, v katerem učitelji in študenti

Študij poteka na dveh različnih univerzah, na Fakulteti za pomorstvo in promet in na grški International Hellenic University.

Študenti, ki so bili dodeljeni Fakulteti za pomorstvo in promet, so se pri pripravi vmesnega projekta osredotočili na analizo sistemov za nadzor plovil.

satelitskih sistemov za komunikacijo še naprej rasel z 11-odstotno stopnjo in do leta 2026 dosegel 8,3 milijarde dolarjev prometa, pri čemer je gonilna sila rasti povečana potreba po izboljšani komunikaciji.

V nasprotju s hitro rastjo v industriji pa je formalno usposabljanje na tem področju še v povojih. Vrzal je prepoznal in naslovil konzorcij projektnih partnerjev z Erasmus+ projektom, Ključni ukrep 2 (KA2): sodelovanje za inovacije in izmenjavo dobrih praks. Projekt Surveying & MARiTime internet of thingS EducAtion (SMARTSEA), ki se je zaključil konec oktobra, je v višini 971.365

denti ene univerze gostujejo in sodelujejo pri skupnih laboratorijskih vajah s študenti druge univerze. Na univerzo so razporejeni glede na področje, ki ga bodo podrobneje raziskovali v času priprave zaključnega dela, in sicer Sistemi IoT v pomorstvu (UL FPP) in Preiskovanje v pomorstvu s podvodnimi droni (IHU).

Ves proces preko e-učne platforme

Da bi študentom zagotovili čim bolj trdno podlago za začetek uspešne poklicne poti, učni načrt vključuje sodobne interaktivne metode

poučevanja in partnerstvo z akademskimi in strokovnimi pomorskimi organizacijami. Učni načrt sestavlja 24 predmetov, porazdeljenih v dva semestra, ves proces pa se odvija preko e-učne platforme, ki omogoča dodeljevanje nalog študentom, spremljanje napredka, ocenjevanje in povezovanje z demonstratorji pri eksperimentih. Študentom so ves čas na voljo vse potrebne informacije v zvezi z mobilnostjo in študijsko gradivo, platforma pa deluje tudi kot učni pripomoček - pomoč na daljavo.

Med cilje programa Erasmus+ uvrščamo tudi izboljšanje jezikovnih sposobnosti in povečanje medkulturne zavesti. Študijski program ta cilja dosega z lekcijami tujega jezika, ki jih študenti iz teorije v prakso prenesejo v času mobilnosti, z vključitvijo v organizirane kulturne dejavnosti. Ob tem poleg jezikovnih udeleženci pridobijo tudi različne osebne spretnosti in razširijo mrežo poznanstev. Pridobitev strokovnih kompetenc so študenti lahko prvič preverili z izdelavo vmesnega projekta po končanem prvem semestru. Študenti, ki so bili dodeljeni IHU, so morali razviti dva vodoodporna senzorska grozda, ki spremljata temperaturo, tlak in pH vode, raztopljeni kisik in podobno, s pripadajočim modulom za zbiranje podatkov na kopnem. S spremljanjem in analizo podatkov je mogoče zgodnje odkrivanje onesnaženja vode, ki je lahko posledica uhajanja onesnaževal iz ladij.

Študenti, ki so bili dodeljeni Fakulteti za pomorstvo in promet, pa so se osredotočili na analizo sistemov za nadzor plovil. Spremljali so gibanje, pozicioniranje, manevriranje, strojne in pogonske sisteme ladij,

podvodnih vozil in plavajočih morskih struktur. Poleg analize osnovnih sistemov nadzora plovil so pričeli z razvojem okolja za oplemeniteno

Učni načrt vključuje sodobne interaktivne metode poučevanja in partnerstvo z akademskimi in strokovnimi pomorskimi organizacijami.

resničnost. Razvoj je vseboval modul zajema podatkov iz različnih sond, modul shranjevanja in prenosa podatkov na oddaljeno lokacijo ter modul vizualizacije podatkov s pomočjo MS HoloLens sistema v realno okolje. Takšen sistem oplemenitene resničnosti omogoča operaterju hitro zaznavanje sprememb v okolici in mu tako pomaga pri določanju optimalnih odločitev v različnih kritičnih situacijah.

Do službe v tehnološko naprednih podjetjih

Minuli mesec je študij uspešno zaključila prva generacija SMARTSEA študentov. Med 17. in 21. oktobrom so, v sklopu zaključnega dogodka na univerzi IHU v Grčiji, potekali zaključni deli. Od 37 vpisanih je študij uspešno zaključilo 22 študentov, od katerih jih je nekaj že uspešno našlo zaposlitev v tehnološko naprednih podjetjih.

Več informacij o študijskem programu The Surveying & MARiTime internet of thingS EducAtion je dostopnih na: <https://www.smart-sea.eu/>

Eno izmed področij, ki ga študentje raziskujejo, je tudi preiskovanje v pomorstvu s podvodnimi droni.

Kontaktne informacije:
 Naslov: UL Beccaria 6, 34133 Trst (Italija)
 Telefon: +39 040 636663
 E-pošta: info@slori.org
 Spletna stran: www.slori.org
 Facebook: SLORI - Slovenski raziskovalni inštitut

Izvedli smo

• **Sreda, 26. oktobra 2022, ob 16.00 v prostorih Večstopenjske šole Pavla Petričiča v Špetru.**

Predstavitve priročnika V svetu glasov: vaje fonološkega zavedanja (Založba Mladika in SLORI, 2022) Silve Perčič, Sonje Bukavec in Martine Ozbič.

Organizatorji: Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI) in Založba Mladika v sodelovanju z Večstopenjsko šolo Pavla Petričiča.

O publikaciji so spregovorili Silva Perčič in Martina Ozbič ter predstavniki organizatorjev.

• **V tednu med 7. in 11. novembrom 2022 v živo in na Zoomu**

Predstavitve rezultatov projekta Dvojezično najstništvo

Cikel svetovalnih srečanj za starše v slovenščini in italijanščini ter izobraževalna delavnica za učitelje, vzgojitelje in animatorje. Predstavitve spletne in tiskane izdaja priročnika, v katerem so zbrani nasveti staršem, učiteljem in vzgojiteljem, animatorjem, svetovalnim službam ter najstnikom in najstnicam.

Pripravili in predstavili avtorici Matejka Grgič in Susanna Pertot.

• **Nedelja, 27. novembra 2022, ob 12.00 na 38. Slovenskem knjižnem sejmu v Gospodarskem razstavišču v Ljubljani**

Pripravljamo

Predstavitve priročnika V svetu glasov: vaje fonološkega zavedanja (Založba Mladika in SLORI, 2022) Silve Perčič, Sonje Bukavec in Martine Ozbič.

Organizatorji: Slovenski raziskovalni inštitut (SLORI) in Založba Mladika

O publikaciji bosta spregovorili Silva Perčič in Martina Ozbič ter predstavniki organizatorjev.

Pokrajinski arhiv Koper, Kapodistriassov trg 1, 6000 Koper
 tel.: +386 5 327 1824 • <http://www.arhiv-koper.si>

Iz Pokrajinskega arhiva Koper

OBVEŠČAMO

"V naročju Istre, pod kamnitim Kraškim robom, leži prelepa vas Kubed... Pred več kot 100 leti se je v Gradu na vasi mami Ani in očku Matiji rodil fantek."

V sodelovanju Pokrajinskega arhiva Koper in Osrednje knjižnice Srečka Vilharja v Kopru je izšla slikanica o pesniku Alojzu Kocjančiču "Iz naročja Istre v naročje besede", avtorice besedila Ines Cergol, ilustratorke Vesne Benedetič.

Izvod slikanice lahko naročite na tajništvo@arhiv-koper.si ali na naslov Pokrajinski arhiv Koper, Kapodistriassov trg 1, 6000 Koper.

NAPOVEDUJEMO

V letu 2023 pripravljamo v enoti Pokrajinskega arhiva Koper v Piranu razstavo o arhitekturni dediščini v Portorožu na prelomu 19. in 20. stoletja.

Na podlagi številnih izvornih gradbenih načrtov tako zasebnih kot javnih zgradb, ki jih skrbno hranimo v depozu enote Piran Pokrajinskega arhiva Koper, se nam odpira spreminjanje podobe najbolj markantnih točk Portoroža skozi čas.

Poudarek je na portoroških vilah. Vile kot rezidence premožnejšega sloja prebivalstva so odločilno vplivale na videz obmorskega turističnega mesta, obenem pa predstavljajo tudi specifično na širšem ozemlju današnje Slovenije.

Obeležitev svetovnega dneva oljke je postal že tradicionalni dogodek, ki ga na Inštitutu za oljkarstvo Znanstveno-raziskovalnega središča (ZRS) Koper organiziramo že sedmo leto zapored.

Sklep Mednarodnega sveta za oljke je **26. 11.** razglasil za **Mednarodni dan oljke**. Inštitut za oljkarstvo bo dan prej, **25. novembra 2022**, skupaj z Mestno občino Koper, Zvezo društev oljkarjev Slovenije in s podporo ostalih partnerjev v Pokrajinskem muzeju Koper slavnostno in strokovno obeležil Unescov mednarodni dan oljke (okroglo mizo, novinarsko konferenco, zaključno prireditev »Mlado oljčno olje«, vodeno pokušino petih izbranih oljčnih olj in senzorično delavnico na Biotehniški šoli v Šempetru pri Novi Gorici).

Vse zainteresirane vabimo na pop-up razstavo »Zgodovina oljkarstva v Slovenski Istri« med 12. in 21. uro ter javno predstavitev Slovenska mlada oljčna olja med 13. in 18. uro v Pokrajinski muzej Koper.

Več na: www.zrs-kp.si

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Območna enota Piran, Savudrijska 9, 6330 Piran/Pirano
 T 05/67 10 941 • F 05/67 10951 • E tajnistvo.pi@zvksd.si

NAPOVEDUJEMO

IZGINJAJOČA NASELBINSKA DEDIŠČINA NA PODEŽELJU OBNALNEGA ZALEDDJA

Podeželska naselja so pomembni gradniki kulturne krajine in dragoceni pričevalci o tradicionalnem graditeljstvu, ki je nastajalo v skladu z naravnim okoljem, po meri človeka in z ozirom na vaško skupnost. Zato izražajo skladnost, funkcionalnost in lepoto. Identitetna vrednost naselij temelji na izpričevanju naše stoletne prisotnosti na tem območju. Veliko naselij je uvrščenih v seznam naselbinske dediščine, med njimi so najvišje ovrednoteni naselbinski spomeniki. Ne glede na to pa dediščino, ki so jo naši predniki gradili več stoletij, danes brezbržno prepuščamo popadanju. Čeprav bi lahko oživljena stara naselja še naprej nudila kakovosten življenjski prostor in možnost razvoja vrhunske turistične ponudbe, postaja očitno, da so kulturna, simbolna, identitetna, estetska in praktična vrednost naselbinske in stavbne dediščine podeželja v naši družbi prezrte. Do njune degradacije prihaja vsakodnevno, tako zaradi rušenja izvornih kamnitih stavb kot zaradi neprimernih novogradenj znotraj naselij in v njihovi okolici.

Pokrajinski muzej Koper
 Museo Regionale Di Capodistria
 Koper Regional Museum

Muzejska doživetja

NOVEMBER

Od petka 11. novembra dalje je v prenovljenih prostorih za javnost ponovno odprta zbirka Novejše zgodovine. Na ogled je zasnova bodoče stalne razstave **OD CESARSTVA DO EVROPSKE UNIJE**.

V petek, 18. novembra 2022 vas ob 19.30 prijazno vabimo v glavno dvorano palače Belgramoni Tacco: Večer ob stoletnici rojstva Vladimira Lovca: **Arnablie z Vladimирjem Lovcem**.

PEDAGOŠKI PROGRAM

V soboto, 19. novembra 2022 ob 10.00 v glavni dvorani palače Belgramoni Tacco, pripravljamo sobotno delavnico: **Čarobna jesen**.

Prijave in info: Tjaša Miklavčič, tjas.miklavcic@pokrajinskimuzejkoper.si

V **sredo, 30. novembra 2022 ob 20.00** bo v glavni dvorani palače Belgramoni Tacco potekal 3. koncert Biennala Koper v sodelovanju z zavodom SPLOH iz Ljubljane: ansambel Neofonia, pod vodstvom Stevena Loya.

Mesec november je prinesel novosti v Pokrajinskem muzeju Koper: prost vstop na občasne razstave v Muzejski galeriji in v atriju palače Belgramoni Tacco ter vsako prvo nedeljo v mesecu v vse muzejske zbirke.

Vijudno vabljeno!

FAKULTETA ZA POMORSTVO IN PROMET
 Pot pomorščakov 4, 6320 Portorož
<http://www.fpp-uni-lj.si>

TRADICIJA VESLANJA S KUTERJI

• UL FPP in Srednja pomorska šola (danes GEPŠ) sta kuterja dobili leta 1998. Mednarodno tekmovanje v veslanju s kuterji je bilo v obdobju 1999-2022 izvedeno 23 krat. Poleg domačih tekmujejo pomorske šole iz Hrvaške, Italije, Črne Gore in Srbije, pomorske fakultete iz Hrvaške ter Slovenske vojna mornarica, Društvo ljubiteljev starih bark, Kraška mornarica, ekipa Špunje in Špunjeta, veterani obeh šol. V revialni regati merita moči ekipi profesorjev: bakarske pomorske šole proti ekipi profesorjev GEPŠ in UL FPP. Letos je sodelovalo 10 moških in 6 ženskih ekip. Katere so pokazale največ veslaške usklajenosti izveste na domačih straneh UL FPP in GEPŠ.

PORTAL OSEBNEGA IN PROFESIONALNEGA RAZVOJA - POPR

• Za študente Fakultete za pomorstvo in promet bodo v mesecu novembru organizirane različne delavnice za učinkovito osebno predstavitev v sklopu portala osebnega in profesionalnega razvoja (POPR). Študenti bodo na delavnicah izvedeli kako napisati dober CV in kakšna naj bosta oblika ter vsebina CV-ja. Seznanjeni bodo tudi, kako si lahko z LinkedIn profilom izgradijo osebno blagovno znamko in kako ga lahko uporabijo kot svoj spletni CV. Na ločenih delavnicah bo govora tudi o pripravah na razgovor z delodajalci in kaj ponujajo različne tehnike pogajanj, od obvladovanja čustev v pogajanjih in na kaj je potrebno paziti pri pogovori z drugimi kulturami.